

Aqqaluks Plads

Demokratiets vugge
i Grønland

Mødesteder gennem tiden

Nutidens demokratiske Grønland har sin vugge i det område, som vi i dag kalder for Aqqaluks Plads

Inatsisartut kan kigge tilbage på en historie, som har sine rødder for over 150 år tilbage. Det var i 1857, at H.J. Rink etablerede de første forstanderskabsråd, som var forløberne til Nord- og Sydgrønlands Landsråd og som holdt deres møder i det daværende Inspektørens hus.

I dag ligger vort lands parlamentariske demokrati i Inatsisartuts hænder. Inatsisartuts nuværende mødesal blev taget i brug i 1975 og ligger ikke langt væk fra de øvrige mødesteder, der gennem årene er blevet brugt af folkets forsamlinger. Såvel nu som førhen har det politiske Grønland således været centreret i det område i Nuuk, der i dag bliver kaldt for Aqqaluks Plads.

Med denne brochure vil vi fortælle dig, hvor navnet kommer fra, og samtidig give dig et overblik over landets politiske forsamlinger gennem tiden og dermed et indblik i de steder, hvor landets parlamentarisme har sin oprindelse.

Lars-Emil Johansen
Formand for Inatsisartut

Udgivet af Bureau for Inatsisartut, August 2014.

Billeder: Bureau for Inatsisartut med mindre andet er anført.

Bureau for Inatsisartut har søgt at finde ophavsrettighedsejerne til samtlige billeder i denne brochure. Det har desværre ikke været muligt i alle tilfælde. Personer, som måtte anse deres ophavsret krænket, bedes rette henvendelse herom til Bureau for Inatsisartut mhp. indgåelse af en aftale om benyttelse af billederne.

Der tages forbehold for eventuelle faktuelle fejl. Kommentarer og forslag til udbedring af sådanne modtages gerne pr. e-mail på komm@ina.gl.

Bureau for Inatsisartut · Postboks 1060 · 3900 Nuuk · ina@ina.gl · www.ina.gl

1857-1910

Grønlands parlamentariske historie begynder tilbage i 1857, hvor det første forstanderskabsråd blev etableret i Godthåb. Baggrunden for forstanderskaberne var et forslag, som bl.a. inspektør Rink og seminarieunderviser Kleinschmidt havde indsendt til Indenrigsministeriet i 1856 – og året efter startede de på forsøgsbasis i Sydgrønland. Forstanderskaberne skulle fungere som en slags lokale råd bestående af danske embedsmænd og en anset fanger fra hver plads i distriktet med missionæren som formand. Som repræsentative organer i de grønlandske distrikter skulle de tage sig af lokale stridigheder og sociale problemer og dermed danne grundlag til begyndende grønlandsk selvforvaltning. Rink håbede på denne måde at højne befolkningens levestandard ved at se grønlænderne modne i politisk henseende, og dermed at kunne indlede en udvikling hen imod selvstyre og demokrati.

Det nuværende Rigsombudsmands hus (opført i årene 1831-33) har tjent som mødested for både Godthåbs forstanderskabsråd og Sydgrønlands Landsråd.

Forstanderskabsrådet i Godthåb mødtes i de første år i den sydlige ende af Inspektørens hus, det nuværende Rigsombudsmands hus på Hans Egedesvej 4. Huset har således på samme tidspunkt tjent som statsmagtens hovedsæde og det grønlandske demokratis vugge.

I samme år indrettede inspektør H.J. Rink i et hjørne af Inspektørboligen et trykkeri, hvor han publicerede statslige tidender og referater

Forstanderskabsrådet i Inspektørens hus

fra forstanderskabets møder, men han trykte også grønlandske sagn og myter, og fra 1861 den nygrundlagte avis Atuagagdliutit ("Uddelt læsestof").

Mens den sociale forsorg var kommet ind i en rolig gænge ved grønlændernes medvirken gennem forstanderskaberne, var sproget en hæmsko, som Rink håbede at kunne løse ved udgivelsen af et blad, hvori alle problemer kunne drøftes på grønlandsk, og sproget således kunne udvikles i debatten. De første numre af Atuagagdliutit udkom i januar 1861, og avisens første redaktør blev overkateket og seminarielærer Rasmus Berthelsen.

*Inspektørboligen efter ombygningen i 1872.
Til venstre stenhuset, hvor Godthåbs
forstanderskab mødtes. Billede: Det Kgl. Bibl.*

I 1864 flyttede Rink trykkeriet til en lille nyopført stenbygning i Inspektørboligens have. Og i denne stenbygning fik forstanderskabet sit mødelokale ovenpå loftet. Pladsforholdene blev dog for trange med tiden, og i årene 1893-95 blev der opført en ny bygning på Stephen Møllerip Aqqutaa 2, som skulle huse Sydgrønlands Bogtrykkeri og avisen Atuagagdliutit.

Godthåbs forstanderskab fortsatte sin mødevirksomhed i det lille stenhus indtil efteråret 1910, og deres arbejde fik en ikke ringe indflydelse på forholdene, idet befolkningen blev mere selvstændig og frigjort fra tidligere tiders armod, og der skabtes retstilstande med politimyndighed og domstol. Men KGHs dominerende stilling begrænsede alligevel forstanderskabernes muligheder, hvorfor forstanderskaberne blev afløst af de nye Landsråd i Nord- og Sydgrønland med Styrelsesloven af 1908. Dermed sluttede også møderne i stenhuset i Inspektørboligens have.

1911-25

I årene 1893-95 blev huset i Stephen Møllerip Aqqutaa bygget for at huse Godthåbs Bogtrykkeri. Fra 1911-25 holdt Sydgrønlands Landsråd sine møder i huset.

Sydgrønlands Landsråd i huset på Stephen Møllerip Aqqutaa 2

Sydgrønlands nyetablerede Landsråd fik sin mødevirksomhed i den samme bygning, hvor Sydgrønlands bogtrykkeri og Atuagagdliutit allerede havde holdt til siden 1895, dvs. på Stephen Møllerip Aqqutaa 2. Det første møde blev åbnet af formanden Ole Bendixen, som bød landsrådsmedlemmerne velkommen den 7. august 1911 i Godthåbs Bogtrykkeris store sal, hvor samtlige repræsentanter for de elleve landsråds-kredse var til stede. Og på trykkeriets adresse forblev Sydgrønlands Landsråd indtil 1925.

Atuagagdliutit havde i mellemtiden fået sin anden redaktør. Siden 1874 var det Lars Møller. Han virkede indtil 1922 og blev avisens mest indflydelsesrige redaktør. Til dagligt blev han blot kaldet for "Aqqaluk". På sin vej til og fra arbejdet fra sit hus i den gamle bydel ved kolonihavnen (i dag Abel Egedep Aqqutaa 1) må han have gået omkring "parken" og ved denne lejlighed have hilst og talt med de mennesker, både voksne og børn, han mødte. Hans Lyng skrev i sine erindringer om sit barndoms Nuuk bl.a. "Aqqaluk elskede børn, og derfor kunne alle børn i Nuuk uden at genere sig tale med den gamle mand." På baggrund af sit mangeårige virke og store indflydelse på udviklingen gennem Atuagagdliutit blev Lars Møller dermed navngiveren for det område, som vi i dag betegner som Aqqaluks Plads.

1925-37

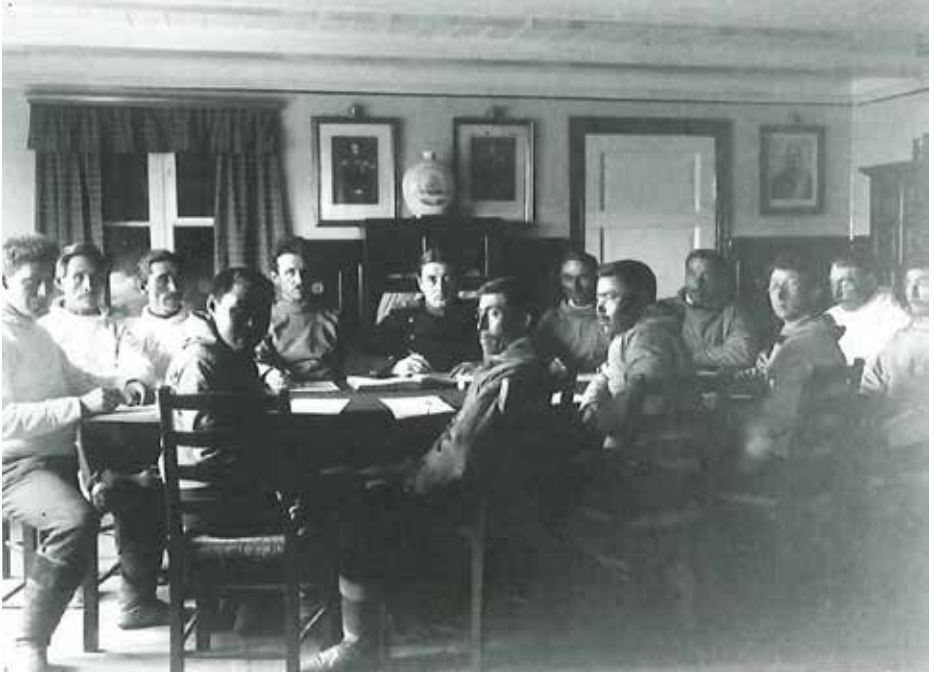
Allerede i 1925 blev Styrelsesloven fra 1908 afløst af en ny styrelseslov, som ændrede titlen på rigets øverste repræsentanter i Nord- og Sydgrønland til landsfoged. Repræsentantens efterhånden gamle hus i Godthåb skulle fortsat tjene som kontor og bolig for landsfogeden i Sydgrønland, men nu også rumme en mødesal for Sydgrønlands Landsråd. Den ændrede status blev markeret ved at foretage en udvidelse af bygningen med det halve af den oprindelige størrelse i årene 1924-25. Ved samme lejlighed blev den lille stenbygning i haven, hvor forstanderskabsrådet havde sin mødevirksomhed indtil 1910, revet ned.

Den nye landsrådssal blev sammen med husets øvrige ombygning indviet og taget i brug under festlige former i 1925, og det første egentlige landsrådsmøde i huset blev afholdt året efter. Husets landsrådssal fik en levetid på 11 år. I 1937 flyttede Sydgrønlands Landsråd ind i en nyopført bygning på den modsatte side af vejen.

Porten til daværende Landsfogedens hus.

Sydgrønlands Landsråd i Landsfogedens hus

Sydgrønlands Landsråd i Landsfogedens hus. Billede: Ukendt.

1937-39

Bygningen på den modsatte side af Landsfogedens hus, som i dag huser Islands Generalkonsulat, tjente kun i to år som mødested for Sydgrønlands Landsråd.

Sydgrønlands Landsråd på Hans Egedesvej 9

Den historiske udvikling i Europa fik også sin indflydelse i Grønland og betød for Sydgrønlands Landsråds vedkommende en overraskende kort mødeperiode i det til dette formål nyopførte hus på Hans Egedesvej 9.

Allerede to år efter sin ibrugtagning stoppede landsrådene deres virke på grund af krigen, og i stedet for flyttede det såkaldte "Centralkontor" ind i bygningen, hvorfra hele den grønlandske centraladministration med Eske Brun i spidsen efterfølgende blev styret.

*Bygningen på den modsatte siden af vejen
set fra porten til daværende Landsfogedens hus.*

1941-53

I årene fra 1941 til 1951 holdt begge landsråd fællesmøder, hvor medlemmerne fra både nord og syd deltog. I stedet for 11 medlemmer var der til disse møder 23 medlemmer, og efter den grønlandske centraladministration var flyttet ind i Hans Egedesvej 9, var man var nødsaget til at finde en større sal. Med Seminariets gymnastiksal på C.E. Janssensvej 2 fandt man et egnet sted.

Her fandt også det skelsættende møde med statsminister Hans Hedtoft i august 1948 sted, hvor nyordningen for Grønland blev vedtaget, og dermed blev der atter sat gang i udviklingen.

Nyordningen betød, at de to Landsråd blev lagt sammen til ét råd, som skulle residere i Godthåb og samles én gang årligt. Med den nye lov om nyordningen i Grønland fik både mænd og kvinder over 23 år stemmeret. Og denne nye ret kunne udnyttes, da befolkningen den 29. juni 1951 for første gang fik mulighed for at stemme til Landsrådet.

Det nu sammenlagte Landsråd havde 13 medlemmer og holdt sine første møder fortsat i Seminariets gymnastiksal, inden det flyttede over til baraklignende bygninger ved Indaleeqqap Aqquataa i 1953.

Seminariets gymnastiksal fra 1908 blev bl.a. brugt til landsrådenes skelsættende møde i med statsminister Hans Hedtoft.

Landsrådenes fællesmøder i Seminariets gymnastiksal

*Det første folkevalgte Landsråd i 1951 i Seminariets gymnastiksal.
Billede: Arktisk Institut*

1953-75

*Landsrådsmøde i 1961 i den røde barakbygning ved Indaleeqqaq Aqqutaa.
Billede: Arktisk Institut.*

Fra 1953 holdt Landsrådet sine møder i en baraklignende bygning ved Indaleeqqaq Aqqutaa, som gav plads til landshøvdingen, kærnerkontoret (byens styring) og landsrådet. Mødesalen blev samtidigt brugt som retssal.

Da Erling Høegh i 1967 blev den første folkevalgte formand for Landsrådet, skulle der også ske en fysisk adskillelse fra Statens administrationsbygning. Landsrådet flyttede over til en nyopført bygning på Mestervej, hvor der også var værelser til de udenbys landsrådsmedlemmer.

I tre år hold Landsrådet sine møder på Mestervej.

Landsrådet i barakker ved Indaleeqqap Aqputaa og på Mestervej

I samme år faldt startskuddet til opførelsen af et helt nyt bygningskompleks, der i fuldt udbygget stand skulle rumme landsrådssekretariatet med tilhørende landsrådssal samt landsadministrationen under landshøvdingeembedet. Bygherre var Ministeriet for Grønland. Den første bygning med betegnelsen "Bygning B" blev placeret på grunden, der danner overgangen mellem den gamle kolonihavn og det nye Godthåb. Bygningen var den første i det kompleks, der indtil bygningen af Nuuk Center i 2012 udgjorde kernen i Selvstyrets administrationsbygninger.

I 1966/67 faldt startskuddet til opførelsen af et helt bygningskompleks, som bl.a. skulle huse Landsrådet. Billede: Ukendt.

Der skulle dog gå otte år, inden Landsrådet kunne flytte over i sin del af det nye bygningskompleks. Da opgaverne under Social- og Arbejdsdirektoratet blev overtaget af Landsrådet i 1970, var der behov for yderligere plads til administrationen på Mestervej, hvorfor udenbys medlemmer fremover boede på Hotel Godthåb, og Landsrådets møder blev afholdt forskellige steder rundt i byen, bl.a. i Menighedssalen i Hans Egedes kirke og i gymnastiksalen i skolen ASK (Atuarfik Samuel Kleinschmidt), inden Landsrådet i 1975 endelig kunne flytte fra Mestervej til den nye Landsrådssal ("Bygning G").

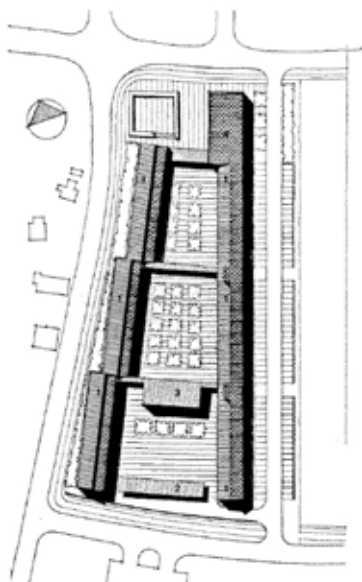

I 1966/67 faldt startskuddet til opførelsen af et helt bygningskompleks, hvoraf den første blev "Bygning B". Billede: Ukendt.

Siden 1975

I 1975 flyttede Landsrådet ind i "Bygning G" på hjørnet mellem Indaleeqqap Aqquataa og H.J. Rinks vej. "Bygning G" omfatter bl.a. Inatsisartuts nuværende mødesal. Salen blev med indførslen af Hjemmestyre i 1979 og Selvstyre i 2009 vidne til afgørende historiske begivenheder for Grønland.

I sin levetid har Salen gennemgået en del indretningsmæssige forandringer. Medlemmerne sad de første 13 år med ryggen til vinduespartiet, men dette blev anset for uhensigtsmæssigt, og Salen fik ved en ny møblering og ombygning sit nuværende udseende. Samtidigt blev der bygget en balkon. I 1995 blev Landstinget udvidet med fire medlemmer, hvorfor der var behov for fire nye sæder. I samme år blev Salen udsmykket med Jens Rosings islommer bagved talerstolen, og yderligere en forandring skete i 2008, da der blev indført et elektronisk mødeledelsessystem med storskærm og mikrofoner på hver siddeplads.

En ny mødesal på hjørne mellem Indaleeqqap Aqquataa og H.J. Rinks vej

Landstingssalen anno 1984. Billede: Ukendt.

Salen har i dag nået sin kapacitetsgrænse og der kan være meget trangt under debatterne, som gennem årene har oplevet en voksende opmærksomhed fra omverdenen og dermed en stigende interesse fra journalister, udenlandske gæster og befolkningen, der alle skal kunne følge med direkte fra stedet.

Aqqaluks Plads

Alle de skitserede mødesteder har én ting til fælles: deres placering rundt omkring det område, som i dag bliver kaldt for Aqqaluks Plads, baseret på Atuagagdliutits mest indflydelsesrige redaktør Lars Møller, "Aqqaluk".

Aqqaluks Plads har dermed dannet rammen omkring landets parlamentariske historie fra dens første skridt i 1857 til dagen i dag; en periode der strækker sig over mere end 150 år. Det er her, hvor Grønlands historie ligger, både missionsmæssigt, handelsmæssigt, politisk og administrationsmæssigt. Med etableringen af forstanderskaberne fik daværende inspektør H.J. Rink sat initiativer i gang i anden halvdel af 1800-tallet, som samlet set kan betegnes som de første skridt hen imod en samling af grønlænderne til ét folk med en følelse af stærk samhørighed.

Aqqaluks Plads er derfor tæt knyttet sammen med igangsættelsen af en kulturel udvikling, som i den grad har præget Grønland. Vuggen for vort lands demokrati ligger dermed på Aqqaluks Plads, hvor landets parlament naturligt hører hjemme.

Lars Møller, "Aqqaluk" (1842-1926). Redaktør, litograf og illustratør ved Atuagagdliutit og navngiver til Aqqaluks Plads.

ina.gl/historie

Inatsisartut · Postboks 1060 · 3900 Nuuk
Tlf. +299 34 50 00 · ina@ina.gl · www.ina.gl

August 2014